

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ

DOI <https://doi.org/10.32837/app.v0i68.1287>
УДК 32.019.51:004

К. М. Вітман

orcid.org/0000-0003-3586-9614

*доктор політичних наук, професор, директор
Центру підготовки магістрів публічної служби та професійних суддів
Національного університету «Одеська юридична академія»*

А. І. Кормич

orcid.org/0000-0002-2496-1186

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри загальної теорії права і держави
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВІДЕОБЛОГИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Сучасна світова та національна практика переконливо доводять, що інформаційно-комунікаційний чинник відіграє важливу роль у всіх без винятку суспільних трансформаціях. Тому розробка політичних стратегій та вибір форм політичної тактики напруму залежать від ефективності політичної комунікації. Своєю чергою результативність комунікації зумовлена спроможністю суб'єктів політики застосовувати технологічні новації, які надають їм переваги в інтеграції людського потенціалу навколо вибраної мети, забезпечують визначення пріоритетних цілей тощо. Щоб виконувати такі функції, технологічні підходи мають бути адекватними суспільним можливостям і відповідати вимогам часу.

Цифрова епоха значною мірою переміщує спілкування у віртуальний простір. Новий формат зумовлює оперативність реагування та масовість участі. Ця тенденція поширюється на всі сфери життєдіяльності, охоплюючи і політичні комунікації. Тому впровадження інноваційних засобів стає вимогою часу. Такий характер має, зокрема, блогінг.

Термін «блог» від англійського «weblog» означає Інтернет-журнал або онлайн-щоденник. Фактично це ресурс в Інтернеті, що належить конкретному автору, який із певною періодичністю викладає на ньому замітки, зображення, відео різної тематики. Відповідно до формату мережі, блог, на відміну від традиційного щоденника, від початку передбачає наявність стороннього читача чи глядача, навіть якщо автор не звертається до нього безпосередньо. Тому блог виступає засобом презентації особистісних поглядів та уподобань, якими автор готовий поділитися з оточуючими. І це створює умови налагодження широкої комунікації.

Ще один важливий параметр блогу – його інтерактивний характер. Це зумовлено тим, що майже до всіх блогів можна залишати коментарі, що забезпечує можливість активного та оперативного обговорення контенту між коментаторами і автором. Саме на цьому наголошує один із дослідників комунікаційних технологій В.В. Недбай, додаючи, що «використання блогів дозволяє швидко створювати нові соціальні мережі, не обмежені державними кордонами співтовариства за інтересами, захопленнями і симпатіями» (Недбай, 2014, с. 302).

Досить інтенсивний процес зміни засобів культурної комунікації за допомогою глобальної мережі і зумовлює актуальність дослідження блогінгу і відеоблогінгу в рамках формування нової

Інтернет-культури. При цьому потрібно брати до уваги всі форми взаємодії людини і суспільства в Інтернеті, адже в умовах низької зацікавленості частини громадян у тому, щоб брати безпосередню участь у суспільному житті, Інтернет стає єдиним вільним майданчиком для інтерактивної комунікації, де глядач відеоблогера не є пасивним слухачем, а може стати учасником створення творчого, інформаційного, політичного контенту. Тобто блогерство стає інститутом політичної участі, а змістовне наповнення контенту блогів виступає засобом політичної комунікації в сучасних умовах.

Основна проблема в дослідженні відеоблогінгу полягає в тому, що це поняття не є загальноприйнятим академічною спільнотою. За відсутності чітких критеріїв визначення змісту терміна досить важко виділити його основні форми й особливості. Зокрема, постають питання: чи вважати телевізійні проєкти на YouTube відеоблогінгом, чи є відеоблогінгом переказування політичних новин без індивідуальної оцінки політичної події тощо?

Все це розширює спектр потенційного наукового аналізу і робить можливим сформулювати **мету** дослідження – аналіз відеоблогу як засобу політичної комунікації в сучасних умовах та визначення його впливу на суспільство.

Аналіз основних досліджень свідчить, що окремі питання специфіки блогінгу та відеоблогінгу активно вивчають як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники: М. Кастельс, Г. Щедрова, Л. Мальцева, Ю. Половинчак та інші. Більшість дослідників фокусують свою увагу на проблемах реклами, зв'язків із громадськістю та інтерактивної комунікації, що засвідчує зв'язок відеоблогів зі ЗМІ. Так само підкреслюється, що розвиток політичного блогінгу пов'язаний зі становленням громадянського суспільства.

Як зазначила дослідниця блогосфери Л. Мальцева, український Інтернет-простір – це своєрідне інформаційне середовище, в якого є певна структура за тематичними, цільовими та іншими ознаками, в якому виокремлюється таке середовище, як блогосфера. Блогосферу авторка розглядає як сукупність усіх блогів, як спільність чи соціальну мережу (Мальцева, 2011, с. 278–279).

Відеоблоги стають масштабним засобом комунікації і культурного впливу. Блогери нині є набагато популярнішими особистостями, ніж традиційні медійні персони і за певних умов можуть стати лідерами думок. Але при цьому блогери можуть маніпулювати свідомістю своєї аудиторії, включаючи можливість формування конкретного бажаного ставлення до значущих подій, і в такий спосіб впливати на звички і думки, а в кінцевому варіанті і на поведінку.

Оцінюючи переваги і недоліки використання інноваційних засобів комунікації, слід зауважити, що миттєва реакція на контент і загроза втрати популярності через скандали або критику від інших представників спільноти є особливим важелем етичної регуляції дій блогера. Однак відсутність законодавчих обмежень щодо Інтернету розширює діапазон фейкової інформації, спонукає до існування ботів тощо. З цієї позиції традиційні ЗМІ набагато сильніше обмежені нормативно-правовими актами у своїй діяльності, однак при цьому масового реагування на неаргументовано негативний матеріал або розміщення недоброчесної реклами очікувати не варто. Відеоблогери ж несуть особисту відповідальність за якість рекламованого продукту і зацікавлені в тому, щоб втримати або розширити свою аудиторію.

Зазначені риси відеоблогерства показують високий комунікаційний потенціал відеоблогінгу і те, що вплив блогерів як лідерів думок на свою аудиторію достатньо ефективний. Блоги не тільки задають тренди і поширюють меми, вони здатні встановлювати етичні норми і регулювати їх. Таким чином, незважаючи на певну свободу у виборі тем і способів їх донесення до аудиторії, якими володіє відеоблогінг, повністю вільним і незалежним ресурсом його не можна назвати. Блогери так само, як і традиційні ЗМІ, виконують соціальні замовлення, однак це може коштувати їм кар'єри, яку досить важко відновити.

Політичний відеоблог у загальному вимірі являє собою огляди політичних подій у світі. Він істотно відрізняється від телевізійного формату багатовекторністю, суб'єктивним підходом, різнополярними поглядами. Тому цей ресурс дуже часто задіяний в інформаційному протистоянні. Так, у Росії особливу популярність отримав анімований максимально пропагандистський відеоблог «Ять-Тв». Це дуже вузько спеціалізований блог, присвячений російській політиці. Падіння його популярності в 2019 році було пов'язане з розкриттям джерел фінансування, які виявилися близькими до нинішньої влади. У Німеччині, США та Англії

були випадки створення блогів для проведення політичних кампаній із метою впливу на Інтернет-аудиторію. Власні блоги мають багато відомих представників політичної еліти світу, наприклад, А. Меркель, Д. Кемерон, Дж. Буш-молодший, Д. Медведєв та інші. Це поширює їх популярність в Інтернет-спільноті, репрезентує їхні політичні погляди та політичні сили, які вони представляють.

Авторські політичні відеоблоги в будь-яких країнах часто мають опозиційний характер. Наприклад, в Інтернет-просторі РФ – рунеті – популярні блоги громадського діяча й опозиційного політика О. Навального, який влаштував викриття корумпованих чиновників, вищих посадовців – представників чинної влади. Блогерська діяльність О. Навального популярна і за межами Російської Федерації, зокрема і в Україні. Один із найвідоміших його роликів – фільм «Он Вам не Димон», присвячений Д. Медведєву. Незважаючи на те, що ролик був видалений із каналу на вимогу суду, знайти його на YouTube досить просто – глядачі О. Навального багаторазово скачали цей фільм і знову залили його на платформу зі своїх каналів. Аналогічна ситуація і щодо фільму – викриття стосовно накопичення багатств Президентом РФ В. Путіним та його найближчим оточенням. Це підтверджує правильність судження про те, що жодна інформація не може бути видалена з Інтернету заборонними заходами. Тому блогерство нині виступає ефективним способом політичної комунікації.

Вивчення блогінгу і відеоблогінгу необхідне не тільки тому, що це реалії сучасного життя, які неможливо усунути, але й для створення правових підстав для діяльності блогів та для притягнення до відповідальності блогерів і відеоблогерів за порушення законів. Слід погодитись із дослідницею Г. Щедровою, яка підкреслює: «Важливо наголосити, що в контексті перетворення блогосфери на альтернативну форму засобів масової інформації блогінг теж потребує певного нормативного регулювання. Нині жоден законодавчий акт, який регламентує здійснення інформаційної політики в Україні, не визначає меж відповідальності блогерів за поширену ними інформацію, споживачами якої є більшість користувачів мережі Інтернет» (Щедрова, 2018, с. 365).

Варто зазначити, що в українській академічній думці блогосфера мало досліджена в рамках політології чи юриспруденції, дуже слабо досліджувалася в рамках соціології та культурології, хоча її вплив на політичне життя суспільства і на розвиток громадянського суспільства важко переоцінити, що яскраво засвідчили президентські та парламентські вибори в Україні в 2019 році. У них інноваційні політичні технології, в тому числі відеоблогерство, використовувались як ефективний засіб політичної комунікації в сучасному суспільстві і дали бажаний для ініціаторів результат.

Широке обговорення інформації, яка абсолютно неемоційно транслюється офіційними ЗМІ, підвищує цінність комунікації в рамках політичного блогу, з урахуванням особистісних якостей учасників – як автора, так і коментаторів. Буквальний же перенос офіційної інформації в блог, створений на Інтернет-платформі, комунікативної цінності або особливого впливу на аудиторію не матиме.

Враховуючи це, традиційні ЗМІ, щоб урізноманітнити свій формат інформаційної діяльності, стали звертатися до блогів і відеоблогів задля отримання нетривіального контенту і незвичайних новинних приводів, у тому числі політичних. Тому нині варто говорити про взаємовплив традиційних ЗМІ, які суттєво задають модель повідомлення, і блогінгу, який орієнтований на альтернативне висвітлення політичної події і виявлення нетипових сенсів у ньому.

Низка дослідників, які спеціалізуються на аналізі соціального і культурного ефекту сучасних медіа, розглядають явище відеоблогінгу в контексті теорії І. Гоффмана, яка базується на тому, що кожна людина програє своє життя як актор театральну виставу, маючи змогу постійно міняти маски (Гоффман, 2000, с. 54). Відеоблог через свою схожість з особистим щоденником створює відчуття істинності емоцій і думок, адже він нагадує зйомки без огляду на реакцію глядачів. Тому багато глядачів вважають, що поведінка блогера у відео максимально щира, а критику своїх кумирів сприймають вкрай негативно. Це стосується і політичної блогосфери та має враховуватись у процесі намагання розвінчати автора та довести його необ'єктивність чи відверте фальшування подій політичного життя.

Аудиторія відеоблогів постійно розширюється і нині формується ставлення до відеоблогу не як до розважального контенту або можливості дізнатися про іншу людину, а як до альтер-

нативного джерела інформації, яке може бути так само спродюсовано, але при цьому формат подачі інформації набагато ближчий сприйняттю сучасної молодшої людини, ніж, наприклад, телевізійний або інший формат традиційних ЗМІ.

Аналізуючи можливості політичного комунікаційного потенціалу такого Інтернет-ресурсу, як відеоблогінг, можна констатувати, що, навіть виконуючи в суспільстві функції, аналогічні функціям традиційних ЗМІ, відеоблоги, на відміну від них, мають набагато більш високу ступінь контролю над вибором інформації і формами її подачі. У такий спосіб політична комунікація за допомогою політичних блогів набуває низки позитивних сторін, пов'язаних з інноваційним підходом до поширення і обговорення політичної інформації. Проте, незважаючи на позитивні сторони, політичному блогінгу притаманні і негативні риси, властиві мережі загалом: надмірна комерціалізація, несумлінне використання, анонімність, тролінг, поширення непідтвердженої або завідомо неправдивої інформації тощо.

Враховуючи всі параметри, слід зробити **висновок**, що, розглядаючи відеоблоги як інноваційний засіб політичної комунікації, ми маємо ділити їх на два вектори масової комунікації – офіційні Інтернет-видання і так звану «громадянську журналістику», яка представлена щоденниками, блогами, відеоблогами за авторством одного або кількох людей і завантажена в Інтернет. Саме у громадянської журналістики, безперечно, є низка істотних переваг, основні з яких пов'язані з високою мобільністю передачі інформації та значною емоційно-психологічною її підтримкою. Так само до плюсів політичної блогосфери можна зарахувати: порівняну дешевизну цього методу комунікації, майже повну відсутність цензури з боку влади, відсутність соціальних обмежень. Застосування інноваційних засобів сприяє значному підвищенню політичної активності електорату, розширює можливості конкуренції у сфері політичної комунікації. Однак варто зауважити, що, незважаючи на те, що участь у політичній комунікації за допомогою блогосфери фактично орієнтована на всіх громадян держави, для багатьох перешкодою стають низька інформаційна грамотність або обмеженість технічних можливостей доступу до такого ресурсу. Тому і освітній, і технологічний аспекти мають залишатись у центрі уваги для впровадження інноваційних засобів політичної комунікації на сучасному етапі суспільного розвитку. В умовах становлення електронної демократії, діджиталізації держави, підвищення рівня сервісних послуг такі засоби набудуватимуть дедалі більшого значення і відіграватимуть дедалі більшу роль у комунікаційних процесах. Цю тенденцію мають враховувати політичні еліти і влада, інститути громадянського суспільства, підвищуючи рівень свого політичного впливу в суспільстві. Формат комунікації має відповідати суспільним запитам та суспільним можливостям. І саме такого характеру набуває блогосфера, включаючи в комунікативний процес інноваційні технології. З одного боку, це значно розширює спектр політичного впливу, з другого – персоніфікує його, дозволяючи всім учасникам відчувати себе і в ролі об'єкта, і в якості суб'єкта політичної комунікації, що сприяє формуванню важливого демократичного інституту політичної участі, який своєю чергою забезпечує ефективність демократичних трансформацій суспільства і держави. Для України, яка перебуває на етапі демократичного транзиту, це має особливо важливе значення, бо ефективна політична комунікація стимулює політичну активність, долучає громадян до участі в трансформативних демократичних процесах.

Література

- Castells M. (2008). The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks and Global Governance. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 616. No. 1. P. 78–93.
- Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни / Пер. с англ. Москва : Кучково поле, 2000. 304 с.
- Мальцева Л. Українська блогосфера: функціонально-стильова характеристика. *Вісник Львівського ун-ту. Сер. філол.* 2011. Вип. 52. С. 278–289.
- Недбай В. Інтернет-блоги як феномен політичної комунікації в інформаційному середовищі. *Evropský politický a právní diskurz*. 2014. Sv. 1. Vyd. 6. P. 296–308. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2014_1_6_28.
- Половинчак Ю. Особливості функціонування української блогосфери. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2015. № 42. P. 99–102.
- Щедрова Г. Блогінг як засіб політичної комунікації: теоретичний та прикладний аспекти. *Гілея*. 2018. № 130. С. 363–366.

References

- Castells M. (2008). The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks and Global Governance. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 616. No. 1. Pp. 78–93. [in English]
- Hofman Y. (2000). Predstavlenye sebja druhym v povsednevnoi zhyzny [Introducing yourself to others in everyday life] / per. s anhl. M.: Kuchkovo pole. 304. [in Russian]
- Maltseva L. (2011). Ukrainska blohosfera: funktsionalno-stylova kharakterystyka. [Ukrainian blogosphere: functional and stylistic characteristics]. *Visn. Lviv. un-tu. Ser. filol. Vyp.* 52. Pp. 278–289. [in Ukrainian]
- Nedbai V. (2014). Internet-blohy yak fenomen politychnoi komunikatsii v informatsiinomu seredovyshchi [Internet blogs as a phenomenon of political communication in the information environment]. *Evropský politický a právní diskurz*. Sv. 1, Vyd. 6. Pp. 296–308. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2014_1_6_28.
- Polovynchak Yu. (2015). Osoblyvosti funktsionuvannya ukrainskoi blohosfery [Peculiarities of the functioning of the Ukrainian blogosphere.] *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. № 42. Pp. 99–102. [in Ukrainian]
- Shchedrova H. (2018). Blohinh yak zasib politychnoi komunikatsii: teoretychni ta prykladnyi aspekty [Blogging as a means of political communication: theoretical and applied aspects]. *Hileia*. № 130. Pp. 363–366. [in Ukrainian]

Анотація

Вітман К. М., Кормич А. І. Відеоблоги як інноваційний засіб політичної комунікації. – Стаття.

Стаття присвячена актуальній проблемі політичної дійсності, бо сучасна світова та національна практика переконливо доводять, що інформаційно-комунікаційний чинник відіграє важливу роль у всіх без винятку суспільних трансформаціях. Тому розробка політичних стратегій та вибір форм політичної тактики напряду залежать від ефективності політичної комунікації. Своєю чергою результативність комунікації зумовлена спроможністю суб'єктів політики застосовувати технологічні новації, які надають їм переваги в інтеграції людського потенціалу навколо вибраної мети, забезпечують визначення пріоритетних цілей тощо. Щоб виконувати такі функції, технологічні підходи мають бути адекватними суспільним можливостям і відповідати вимогам часу. Цифрова епоха змінює формат спілкування, переміщує його у віртуальний простір, робить більш оперативним та масовим. З активним впровадженням Інтернет-технологій дістав розвитку і такий засіб комунікації, як блогосфера. У цій статті проаналізовано вплив саме «відеоблогів» на політичне і суспільне життя. Функціонування політичних Інтернет-комунікацій в українському суспільстві стало джерелом формування масової прямої демократії, що сприяє подоланню кризи формальної демократії, яка проявляється в її традиційних інститутах. Нині ми є свідками зростання суспільного статусу популярних блогерів, які стають неформальними соціальними і політичними лідерами і виражають думки і настрої широких верств. Виокремлено переваги та недоліки цього виду політичної комунікації. Акцентовано на тому, що лідер думки – блогер, має не просто демонструвати абстрактну політичну позицію, а й брати участь у політичному житті суспільства. Розвиток блогів призвів до того, що вони можуть використовуватись для пропаганди політичних ідей, контрпропаганди, для комерційних цілей, включаючи збір коштів на виборчу кампанію. Широкий спектр можливостей зумовлює потребу використання блогінгу для презентації конкретних інтересів у політиці та критики політичних опонентів.

Ключові слова: відеоблог, блогер, політична комунікація, лідери думок, пряма демократія.

Summary

Vitman K. M., Kormych A. I. Video blogs as innovation means of political communication. – Article.

The article reviews the topical problem of political reality because the modern international and national practice convincingly prove that the information and communication factor plays an essential role in all, without exception, social transformations. Therefore, the development of political strategies and the choice of forms of political tactics directly depend on political communication effectiveness. In turn, the effectiveness of communication is due to the ability of policymakers to apply technological innovations that give them the advantage of integrating human potential around the chosen goal, ensuring the definition of priority goals, and more. Respective technological approaches must be adequate to social opportunities and meet the requirements of the time to perform said functions. The digital age is changing the communication format, moving it to cyberspace, making it more efficient and mass. With the active introduction of Internet technologies, the blogosphere has also developed such a means of communication. This article analyzes the impact of “video blogs” on political and social life. The functioning of political Internet communications in Ukrainian society has become a source of direct democracy, which helps to overcome the crisis of formal democracy, which takes place in the face of its traditional institutions. We are currently witnessing the growth of the social status

of famous bloggers, who are becoming informal social and political leaders and expressing the opinions and responses of broad social groups, constituting a specific form of representation in the political space. Based on this, the advantages, and disadvantages of this type of political communication are highlighted. Emphasis is placed on the fact that it is essential that the opinion leader himself, a blogger, should demonstrate an abstract political position and take an active part in political life. Moreover, the development of blogs has led to the fact that they can be utilized for the propaganda of political ideas, counterpropaganda, and commercial purposes, which may even include fundraising for the election campaign. A wide range of opportunities makes it vital to use blogging to represent political interests and criticize political opponents.

Key words: video blog, blogger, political communication, opinion leadership, direct democracy.